

про досягнуті результати, а також оцінити свій комунікативний досвід. Стверджується, що когнітивний аспект викладання іноземної мови пов'язаний з процесом мислення і розуміння, що є необхідним для залучення студентів не тільки до мови, а й до культури відповідної країни. Показано, що когнітивний аспект мовної освіти передбачає важливу роль пізнавальних здібностей, пов'язаних із досвідом пізнання іншої культури.

Ключові слова: мовна освіта, іноземні мови, валідація рівнів знань, уніфікація та прозорість у вивченні іноземних мов, комунікативна ситуація, ситуативне спілкування, ситуативно-ігровий підхід.

Ковнір Е. И.

**ОБЕСПЕЧЕНИЕ РЕАЛИЗАЦИИ ОБЩЕЕВРОПЕЙСКИХ РЕКОМЕНДАЦИЙ
ПО ЯЗЫКОВОМУ ОБРАЗОВАНИЮ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ
ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ**

В статье освещаются вопросы реализации Общеввропейских Рекомендаций по языковому образованию в процессе преподавания иностранных языков, рассматриваются проблемы языкового образования в Украине в ходе евроинтеграции, анализируются современный подход и аспекты преподавания иностранных языков, обосновывается необходимость применения в процессе преподавания иностранных языков модели ситуативного общения, предлагается ситуативно-игровой подход к моделированию коммуникационных ситуаций. Доказывается, что общие и особенные коммуникативные умения развиваются путем продуцирования или получения текстов разного контекста при разных условиях и разном напряжении.

Ключевые слова: языковое образование, иностранные языки, валідація урешів знаній, уніфікація і прозорість в преподаванні іноземних мов, комунікативная ситуація, ситуативное общение, ситуативно-игровой подход.

УДК 371. 3: 373. 5.046.16:811.111'81'38 – 056.45

Кузнецова Н. В.*

**ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОГО
ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ОБДАРОВАНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ**

У статті розглядається поняття обдарованості; методика навчання обдарованих дітей; реформування системи навчання іноземних мов; зміна форми проведення занять, урахування феномен обдарованості; проблеми в навчанні обдарованих учнів; когнітивний, комунікативно-діяльнісний, функційно-стилістичний і соціокультурний підходи у формуванні в обдарованих учнів умінь і навичок; дидактичні, загальнометодичні й частковометодичні принципи навчання; інтонаційна варіативність діалогічного мовлення; лінгвостилістичний аспект у навчанні англійського діалогічного мовлення; індивідуалізація програм для обдарованих дітей у навчанні англійського діалогічного мовлення.

Ключові слова: обдаровані діти, зміст навчання, типи навчання, диференційне навчання, здібності, лінгвостилістичний аспект.

Проблема змісту освіти перебувають у центрі уваги сучасної педагогічної науки. Численні дослідження стосуються розроблення теорії конструювання та формування змісту освіти, визначення принципів, аналізу компонентів змісту навчання іноземної мови, визначення підходів до конструювання змісту навчальних програм і підручників. Процес модернізації системи освіти зумовлює розширення міжнародних зв'язків України, співпрацю та необхідність спілкування між країнами та народами з різними мовами та культурними традиціями, що підвищує статус іноземної мови як реально необхідного чинника в різних сферах діяльності людини, зокрема й у її майбутній професійній діяльності. Зростає мотивація вивчення іноземної мови. У зв'язку з цим

*© Кузнецова Н. В.

реформується система навчання іноземних мов: переглядається структура ступенів навчання, оновлюється зміст, створюються авторські програми та альтернативні підручники. На сучасному етапі кожен фахівець має володіти іноземною мовою на рівні, достатньому для здійснення особистісного та професійного спілкування зі своїми зарубіжними колегами, партнерами тощо.

Державний стандарт базової та повної середньої освіти, ґрунтуючись на основних положеннях Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, визначає зміст навчання іноземної мови та формулює мету навчання, що полягає в оволодінні іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування. Проте чинна типова програма та базові підручники недостатньо спрямовані на реалізацію поставленої мети, що зумовлює необхідність перегляду змісту навчання іноземних мов у навчальних закладах. Не говориться в цих нормативних документах і про методичне забезпечення змісту навчання обдарованих дітей англійського діалогічного мовлення у спеціальних мовних закладах освіти. Це й зумовило мету написання нашої статті.

Проблема обдарованості загалом і дитячої обдарованості зокрема є складною та неоднозначною. Досі немає єдиного та загальноприйнятого визначення поняття обдарованості.

У сучасній психології проблема обдарованості розробляється інтенсивно в дослідженнях і зарубіжних, і вітчизняних учених (Дж. Рензуллі, Р. Стернберг, П. Торренс, Б. Теплов, О. Ковальов, Н. Лейтес, В. Крутецький, О. Матюшкін, В. Юркевич, В. Чудновський, В. Моляко та ін.).

Дослідження обдарованості характеризується складністю та суперечностями, проте останнім часом спостерігаються тенденції до інтеграції різноманітних підходів, підставу для якої надає нове осмислення поняття обдарованості, адже воно відбувається на рівні системи, охоплюючи всі грані особистості. Вивчення обдарованості через особистість, як вважає В. Моляко, є «одним із плідних шляхів вивчення творчості в цілому, оскільки вона завжди унікальна й суто особистісна».

Власний досвід роботи засвідчує значні труднощі, пов'язані з відсутністю відповідних засобів навчання англійської мови, спрямованого на обдарованих дітей, розкриття їх потенціалу та здібностей.

На сучасному етапі розвитку методики навчання ІМ учені вважають необхідним усвідомлене оволодіння іншомовними навичками та вміннями з опорою на діалогічне мовлення, яке відіграє провідну роль при вивченні іноземної мови. Воно сприяє появі вербального стимулу, що призводить до активного процесу навчання і засвоєння учнями лексичного, граматичного та країнознавчого матеріалу.

Для формування в обдарованих учнів відповідних умінь і навичок треба використовувати такі підходи, як когнітивний, комунікативно-діяльнісний, функційно-стилістичний, соціокультурний, а також такі принципи навчання, як дидактичні (науковості, наступності й перспективності, системності та послідовності, концентричності, зв'язку теорії з практикою); загальнометодичні (єдності вивчення мови й мовлення, зіставлення й диференціації мовних одиниць, комунікативний, когнітивний, соціокультурний, інтегративний, текстоцентричності, градуальності, опори на алгоритм мовлення, креативності) і частковометодичні (моделювання мовленнєвого соціокультурного середовища, ситуативності, умотивованості, конвенційності, адресності, емоційності).

Формування та розвиток діалогічного мовлення розглядаються вченими також у форматі мовленнєвої культури як ключової складової духовної культури людини. У зв'язку з цим підходи, які використовують для інтерпретації мовленнєвої культури, можна екстраполювати на розвиток діалогічного мовлення, а саме: загальнокультурний (у діалозі реалізуються складники національної культури), комунікативний (урахування певних комунікативних якостей мовлення – змістовності, логічності, точності, чистоти, багатства, виразності, доречності), нормативний (правильність мовлення і його етичний

компонент, що передбачає необхідний рівень етики спілкування в різних соціальних, вікових, національних групах, а також між цими групами), діяльнісний (мовленнєва діяльність є усвідомленою мотивованою активністю, у якій задіяні глибинні структури свідомості й результатом якої є думка і текст) та соціокультурний (система національних і загальнолюдських цінностей, що виявляється в процесі повсякденного спілкування і визначає ставлення особистості, зокрема до рідної мови та її норм) [5].

Важливим у навчанні англійського діалогічного мовлення обдарованими старшокласниками є лінгвостилістичний аспект, що передбачає оволодіння учнями всіма структурами цієї мови на основі сформованих знань з рідної мови. Вивчення структури іноземної мови певним чином накладається на структуру рідної мови, що вимагає від учнів перебудови відомих стереотипів рідної мови. Саме тому на перших етапах вивчення англійської мови учень вносить у своє мовлення іноземною мовою закономірності, типові для рідної мови. Щоб запобігти появі помилок, необхідно розглянути специфіку англійської мови, а саме англійського діалогічного мовлення.

Лінгвіст Л. Щерба визначає діалог як ланцюжок реплік, що складаються із взаємних реакцій двох індивідів, що визначаються ситуацією чи висловлюванням співрозмовника [6], а В. Виноградов – як найяскравішу форму виразності, «експресії» – інтонаційної та моторної, що утворюють соціальний фон для розкриття характерів [2].

Характерними мовними особливостями ДМ є його еліптичність, наявність «готових» мовленнєвих одиниць, слів – заповнювачів пауз, а також так званих стягнених форм [4, с. 154]. Розумінню неповних реплік партнерів у діалозі сприяють контактність комунікантів, наявність спільної ситуації, зверненість реплік, вживання позамовних засобів (жестів, міміки), знання обома співрозмовниками обставин дійсності. «Готові» мовленнєві одиниці називають формулами, шаблонами, кліше, стереотипами й використовуються для висловлення вдячності, обміну привітаннями, поздоровленнями, для привернення уваги, підтвердження або коментування почутого тощо. Вони надають діалогу емоційності. «Заповнювачі мовчання» слугують для підтримання розмови, для заповнення пауз у ній. Також англійським діалогам притаманні стягненні форми, тобто скорочені форми слів з позначкою «апостроф». Мовні особливості діалогічного мовлення мають бути враховані в процесі оволодіння обдарованими учнями цією формою говоріння [4, с. 155-156].

Реплікам діалогічного мовлення притаманні дислокації (перестановка слів, частин фрази). Це зумовлено тим, що воно в більшості ситуативне й отже, не потребує строгої організації. Усне діалогічне мовлення відбувається в конкретній ситуації й супроводжується жестами, мімікою, інтонацією. Звідси й мовне оформлення діалогу. Речення в ньому можуть бути неповними, скороченими, іноді фрагментарними. Для діалогу характерні: розмовна лексика і фразеологія; стислість і недомовленість; прості і складні безсполучникові речення; короткочасне попереднє обдумування. Зв'язність діалогу забезпечується двома співрозмовниками. Діалогічне мовлення відрізняється мимовільністю, реактивністю. Важливо відзначити, що для діалогу типовим є використання шаблонів і кліше, мовних стереотипів, стійких формул спілкування, звичних, часто вживаних і немовби прикріплених до певних ситуацій побутовим положенням і темами розмови [6]. Мовні кліше полегшують ведення діалогу. Діалогічне мовлення стимулюється не тільки внутрішніми, але й зовнішніми мотивами (ситуація, в якій відбувається діалог, репліки співрозмовника). У ході навчання діалогічного мовлення створюються передумови для оволодіння розповіддю, описом. Зв'язне мовлення може бути ситуативним і контекстним [6, с. 170].

Характерною особливістю діалогічного мовлення є його емоційна забарвленість. Мовлення здебільшого емоційно забарвлене, оскільки мовець передає свої думки, почуття, ставлення до того, про що йдеться. Це знаходить відображення у доборі лексико-граматичних засобів, у структурі реплік, в інтонаційному оформленні тощо. Справжній діалог містить репліки подиву, захоплення, оцінки, розчарування, незадоволення.

Іншою визначальною рисою мовлення є його спонтанність. Відомо, що мовленнєва поведінка кожного учасника діалогу значною мірою зумовлюється мовленнєвою поведінкою партнера. Саме тому діалогічне мовлення, на відміну від монологічного, неможливо спланувати заздалегідь. Обмін репліками відбувається досить швидко, і реакція вимагає нормального темпу мовлення. Це й зумовлює спонтанність, невідповідність мовленнєвих дій, потребує досить високого ступеня автоматизму та готовності до використання мовного матеріалу.

Інтонційна варіативність ДМ зумовлюється певним поєднанням і взаємодією засобів різних мовних рівнів – лексичного, граматичного, фонетичного. Просодичне оформлення висловлювання видозмінюється під впливом таких лексичних елементів і синтаксичних засобів:

а) прислівників міри та ступеня (so, really, ever, terribly, very, dreadfully, awfully, anyway), які у більшості випадків несуть логічний чи / та емпатичний наголос: Oh, I'm **terribly** sorry; **Anyway**, I wanted to pay for the cleaning;

б) вигуків **oh, ah, uhm, oh my, oh dear, gee, gosh, oops, well**, які просодично оформлюються наголосом або статичним чи спадним термінальним тоном: **Gee**, I'm sorry; **Oh**, I'm sorry, Mike; Well, I had to wash my hair; **Oops**, sorry; **Oh gosh**, I'm sorry;

в) одночленних речень з еліпсисом, компресія яких сприяє більшій емпатичності наголосів висловлень: Sorry, sir. I was in the garage; Sorry I'm late; But your carpet! It must be ruined!;

г) лексичних, синтаксичних і семантичних повторів, що впливають на фразовий наголос, інтенсифікують смислові центри висловлень, посилюють їх ритмічність: I'm very sorry, madam; I know, officer, I'm sorry And I'm sorry about your motorcycle. I really didn't see it!; You know, I really am quite sorry; I'm so very sorry, so very sorry;

д) емпатичних **do, please, would**: I **do** apologize – I do; You jumped the queue! – Oh, did I? **Please**, forgive me;

е) паралельних конструкцій: I didn't mean to cut. I didn't realize there was a line; Well I'm sorry, but I'm broke, в яких чергування кількості наголошених і ненаголошених складів створює чіткий ритмічний малюнок;

є) порушених синтаксичних структур, несправжніх початків речень (false starts), які безпосередньо впливають на паузацію і виникнення неповних синтагм у діалогічному мовленні: I'm – eh – I'm sorry to bother you, Ms West; I'm afraid all the tables... →eh– are taken [1].

Лінгвостилістичними особливостями англійського діалогічного мовлення з урахуванням тематики (країнознавчої), що вивчається, є:

– фонетичні – залежно від їх місця (розбіжності вимови: у Шотландії: lad [la: d], sad [sa: d], cat [ca: t], apple [opl], lad [lod], back [bok], man [mon], back [beik] або [baik], black [bleik] або [blaik], candle [ko: ndl], land [lo: nd], half [hef], talk [tek]; у Канаді: cot – caught, sod – sawed однакова вимова, whether, whine, whale вимова з [hw]; у США: hear [hi:r], more [mo:r], poor [pu: r], duty [ˈdu: ti], student [ˈstu: dnt], tune [tu:n], news [nu:z], tulip [ˈtu:lip]; різниця в наголосі: ballet [ˈbæleɪ] (брит.) – [bæˈleɪ] (амер.), secretary [ˈsekrətri] (брит.) – [ˈsekrəˈteri] (амер.), territory [ˈterətri] (брит.) – [ˈterəˈto:ri] (амер.) тощо);

– лексичні (ідіоматичні вирази, фразові дієслова, діалекти, сленг (в Австралії: «Ace!» – «Excellent!»; face, oldies – parents; Maccas – McDonald's; «hoon» – хуліган, a dag – «кумедна людина», «shonky» – «незаконний»); амереканізми, канадізми: snow – сорт пізнього яблука, racker-носій, bag – шкіряний мішок для Пемікан, rye – житнє віскі, dust-золотий пісок, leader – собака-ватажок в упряжці);

– граматичні (у США: вживання Past Simple замість Present Perfect, дієслова завжди приймають закінчення -ed при утворенні Past Simple та Past Participle в словах типу: lean (leaned, leaned), learn, smell та spell, та часто в словах burn та dream; у Канаді: зменшення частоти використання перфектних форм, у Австралії: відмінності у вживанні дієслова «shall» – лише в спонукальних та питальних формах (Shall we go? You shall do that!)),

«would» замінив «should», «whilst» вживається замість «while», «amongst» – замість «among»); порушення нормативного порядку слів у реченні);

– стилістичні (епітети, метафори, гіперболи, порівняння, оксюмори, повтори (лексичні, граматичні, синтаксичні), інверсія, паралелізм, риторичні запитання). Мовлення – емоційно-забарвлене; відрізняється мимовільністю, реактивністю, смисловою і ситуативною взаємозалежністю реплік. Під час комунікації важливим є зорове сприйняття учасників діалогу (особливу роль відведено міміці та жестам). Розумові здібності обдарованих учнів дозволяють акумулювати в їх діалогічному мовленні практично всі його лінгвістичні особливості.

Англійська мова, як відомо, характеризується досить консервативною формою своєї лексико-граматичної будови і складною системою видо-часових категорій дієслова. Така специфіка англійської мови забезпечує можливість самостійного розширення словникового запасу, з одного боку, але певні ускладнення його вживання в різних видо-часових формах – з іншого. Без урахування лінгвістичних особливостей англійського діалогічного мовлення навряд чи можливе розроблення раціональної системи вправ з розвитку вмінь реально-мовленнєвої комунікації.

Таким чином, аналіз нормативних актів і чинних програм засвідчив, що в наш час особлива увага приділяється навчанню обдарованих учнів. Однак на сьогодні в Україні відсутні спеціальні програми для навчання ІМ обдарованих старшокласників профільної школи. Здійснений аналіз підручників з англійської мови для учнів старших класів свідчить, що лише деякі з них розраховані на учнів, які володіють ІМ на достатньому рівні, і не існує жодного посібника для обдарованих старшокласників профільної школи, які володіють ІМ на високому рівні. У наявних підручниках приділяється недостатньо уваги вправам на розвиток англійського діалогічного мовлення обдарованих учнів; відсутня нова, цікава і проблемна інформація, що значною мірою ускладнює реалізацію принципів комунікативності; відсутні завдання проблемного характеру, які є значущими для реалізації комунікативного принципу навчання іноземних мов.

Індивідуалізація програм для обдарованих дітей у навчанні англійського діалогічного мовлення особливо важлива для забезпечення кожної дитини таким рівнем навчання, який відповідає її рівню розвитку, здібностям та інтересам і значуща для неї. Пошук шляхів найбільш ефективного проведення цієї роботи може бути здійснений у подальших наукових пошуках.

Література:

1. Алексенко С. Ф. Варіативність інтонаційної моделі висловлення-вибачення у мовленнєвій комунікації: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2004. 20 с.
2. Виноградов В. В. Избранные труды. О языке художественной прозы. Москва: 1980. 362 с.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.
4. Мунтян С. В. Методика розвитку діалогічного мовлення у процесі реалізації соціокультурної змістової лінії в 6-7 класах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 21.10.11. Херсон, 2011. 24 с.
5. Якубинский Л. П. Основные работы: Язык и его функционирование / отв. ред. А. А. Леонтьев. Москва: Наука, 1986. 208 с.
6. Якубинський Л. П. Про діалогічне мовлення. Російська мова / за ред. Л. В. Щерби. Спб, 1987. 259 с.

Кузнецова Н. В.

ЛИНГВОСТИЛИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОЙ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ ОДАРЕННЫХ СТАРШЕКЛАССНИКОВ

В статье рассматривается понятие одаренности; методика обучения одаренных детей; реформирование системы обучения иностранным языкам; изменение формы проведения

занятий, учитывая феномен одаренности; проблемы в обучении одаренных учащихся; когнитивный, коммуникативно-деятельный, функционально-стилистический и социокультурный подходы в формировании в одаренных учащихся умений и навыков; дидактические, общеметодические и частично-методические принципы обучения; интонационная вариативность диалогической речи; лингвостилистический аспект; индивидуализация программ для одаренных детей в обучении английской диалогической речи.

Ключевые слова: одаренные дети, содержание обучения, типы обучения, дифференцированное обучение, способности, лингвостилистический аспект.

Kuznetsova N. V

THE LINGVO-STYLISTIC ASPECT IN THE TEACHING GIFTED SENIOR PUPILS THE ENGLISH DIALOGICAL SPEECH

The article analyzes the notion of gifts; the discovering of talent; methodology for teaching gifted children; the methodology of working on the programs for teaching gifted pupils; reforming the system of teaching foreign languages; changing the form of conducting the lessons, taking into account the phenomenon of gifts; problems in teaching gifted students; trends in the integration of diverse approaches, the basis for which gives a new understanding of the concept of giftedness, because it occurs at the level of the system, covering all sides of the personality; the necessity of conscious acquisition of foreign language skills and skills based on dialog; cognitive communicative-activity, functional-stylistic and social-cultural approaches in the formation of gifted pupils skills and abilities; didactic, general methodical and partly-methodical principles of teaching; intonational variation of dialogical speech; ellipticity, dislocations, emotional color and spontaneity as characteristic features of dialogical speech; linguistic aspect in the teaching of English dialogical speech; the fact that the current typical teaching programs and basic textbooks are not sufficiently aimed at realizing the goal, which is necessary for change of the content of teaching foreign languages in educational institutions; individualization of programs for gifted children in the teaching of English dialogical speech; a unique conservative form of lexical-grammatical structure and a complex system of time-sensitive categories of the verb.

Key words: gifted children, the content of teaching, types of teaching, differential (individual) teaching, ability, linguistic- stylistic aspect.

УДК 811.161.2'243'26

Мартинович Н. М.*

РОЛЬ АПРОБАЦІЇ В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ШКІЛ ЗА КОРДОНОМ

У цій статті йдеться про важливість апробації як підсумкового етапу в створенні навчально-методичного забезпечення для українознавчих шкіл за кордоном. Питання апробації матеріалів

з предметів українознавчого циклу порушується через появу значної кількості ресурсів (рекомендованих авторами для використання в українських школах за кордоном), які не відповідають потребам цільової аудиторії, на яку автори вказують. У статті зосереджено увагу на основних недоліках матеріалів, розроблених в Україні, яких найчастіше не розуміють автори-розробники, які працюють на відстані від своєї цільової аудиторії. Проаналізовано одну з українських розробок щодо доцільності її використання в навчальному процесі українознавчих шкіл за кордоном.

Ключові слова: українознавчі школи за кордоном, навчально-методичне забезпечення, апробація.

Останніми роками в українській освітній системі відбулося чимало змін. Спроби наблизити навчальний процес в Україні до європейських стандартів зобов'язують

*© Мартинович Н. М.